

DOI 10.26886/2414-634X.2(21)2018.9

UDC 378:[7.011.3-051:(004+51)]

**APPLICATION OF THE SYSTEM APPROACH TO THE DEVELOPMENT
OF THE PEDAGOGICAL WORKSHOP OF THE INSTITUTE OF
TEACHERS**

M. Korotkich, PhD in Pedagogical sciences

Military Academy, Ukraine, Odessa

The theoretical bases of pedagogical skill are considered, the systematic approach to the development of the pedagogical skill of military teachers in professional activity is substantiated. The essence of the concept of «pedagogical skill» is revealed. Thus, the application of a systematic approach to the development of pedagogical skills of instructors of the high schools is characterized. At the organizational and activity stage, the main tasks of improving the skills of teachers for the continuous development of pedagogical skills and the ways of implementing a systematic approach to the development of pedagogical skills of teachers of the Secondary Schools are theoretically substantiated and singled out. The prospect-search phase of the technology provides the justification for improving the professional qualifications of military teachers through the introduction of information technology in the educational process.

Key words: educational process, pedagogical skills, pedagogical technologies, system approach, professional activity.

кандидат педагогічних наук, Короткіх М. А. Застосування системного підходу до розвитку педагогічної майстерності викладачів ВВНЗ/ Військова академія, Україна, Одеса

Розглянуто теоретичні основи педагогічної майстерності, обґрунтовано застосування системного підходу до розвитку педагогічної майстерності військових викладачів у професійній

діяльності. З'ясовано сутність поняття «педагогічна майстерність». Відтак, охарактеризовано застосування системного підходу до розвитку педагогічної майстерності викладачів ВВНЗ. На організаційно-діяльнісному етапі теоретично обґрунтовано та виокремлено головні завдання підвищення кваліфікації викладачів на постійний розвиток педагогічної майстерності та шляхи реалізації системного підходу до розвитку педагогічної майстерності викладачів ВВНЗ. Перспективно-пошуковий етап технології передбачає обґрунтування удосконалення професійної кваліфікації військових викладачів шляхом впровадження інформаційних технологій в освітній процес.

Ключові слова: освітній процес, педагогічна майстерність, педагогічні технології, системний підхід, професійна діяльність.

Вступ. У системі військової освіти мають готуватися кваліфіковані фахівці, здатні впродовж служби та підвищення кваліфікації керувати військами у бою, навчанням, вихованням, розвитком, психологічною підготовкою особового складу в мирний і воєнний час; створювати, експлуатувати й застосовувати найскладніші системи озброєння та військової техніки; супроводжувати і здійснювати фундаментальні, прикладні дослідження; організовувати, проводити й контролювати дослідно-конструкторські роботи з випереджального створення нових поколінь озброєння, військової та спеціальної техніки; ефективно діяти при виконанні завдань, які виникають під час здійснення міжнародних антитерористичних і миротворчих операцій, участі в ліквідації локальних воєнних конфліктів тощо [10, с. 9].

Успішне розв'язання завдань військово-професійної освіти визначається належним рівнем розвитку теорії та методики військового навчання, наповненням їх сучасним гуманістичним змістом,

своєчасним вирішенням організаційно-методичних проблем бойової та гуманітарної підготовки, навчання підрозділів і частин на основі особистісно орієнтованих технологій навчання, гуманізацією, гуманітаризацією та демократизацією військово-дидактичного процесу [12, с. 94].

Проблема педагогічної майстерності офіцерів посідає важливе місце у розбудові військових формувань незалежної України та у військовій освіті, яка відповідно до Конституції та законів України повинна забезпечувати потреби держави і військових формувань у кваліфікованих офіцерських кадрах і сприяти зміцненню обороноздатності держави [4, с. 360-362].

Проблему педагогічної майстерності викладачів вищих військових навчальних закладів можна розглядати як низку проблем, а саме:

– соціальну – пов'язану з виконанням соціального замовлення кваліфікованих військових кадрів як складових частин загальнодержавної системи освіти для забезпечення потреби держави і військових формувань для зміцнення обороноздатності держави;

– професійну – пов'язану з виконанням професійно-військової, конструктивно-творчої діяльності в динамічних умовах сучасного суспільства;

– навчально-методичну – пов'язану з використанням педагогічної технології, навичок, умінь, методів, засобів, прийомів педагогічного впливу;

– виховну – пов'язану з використанням педагогічної культури, спрямованої на виховання та особистісне становлення відповідного показника рівня професійно-культурного розвитку особистості педагога;

– наукову – пов’язану з використанням кваліфікованого рівня росту особистісного педагогічно-наукового професіоналізму в науковій професійній діяльності [5, с. 14-16].

За баченням Н. В. Теличко, педагогічна майстерність є вищим рівнем якості педагогічної діяльності й відповідно якості викладача, вчителя, педагога. Вона акумулює в собі не лише якість професіоналізму (функціональна якість), але й якість особистості, тобто системно-соціальну якість людини. *Внутрішня обумовленість* педагогічної майстерності як функціональної і системно-соціальної якості визначається внутрішнім розвитком особистості педагога, акумулюючим ефектом онтогенезу особистості, системою її ціннісних орієнтацій, системою здібностей, антропотипом людини, а *зовнішня обумовленість* – освітнім середовищем, соціумом, економікою, культурою, духовним простором, менталітетом, етносом. Педагогічна майстерність виявляється «вкоріненою» в культурі і постає як феномен культури, її «відбиток». Діалектика зовнішніх і внутрішніх планів педагогічної майстерності відображає діалектику зовнішньої та внутрішньої обумовленості педагогічної майстерності як якості. Категорія педагогічної майстерності розглядається крізь категорію якості як категорію, що відображає вищу, креативну форму прояву педагогічної діяльності [11, с. 159].

Традиції світосприймання системного підходу відображено у роботах В. О. Афанасьєва, В. І. Вернадського, Л. С. Вигодського, В. В. Садовського, Е. Г. Юдіна. Системний підхід дозволяє розглянути цілісність, єдність, послідовність, наступність, підпорядкованість, науковість, ефективність до розвитку педагогічної майстерності викладачів.

За українським педагогічним словником С. Гончаренка [3, с. 305], системний підхід – це напрям у спеціальній методології науки, одним із

завдань якого є конструювання складних за організацією об'єктів як систем. У свою чергу, складові системи – підсистеми – також розглядаються як самостійні системи.

Де в свою чергу система повинна мати певні властивості: бути цільовою, цілісною, диференційованою й гнучкою. Система підготовки фахівців передбачає організацію навчання курсантів з урахуванням інтересів конкретного замовника, в якого проходить службу випускник ВВНЗ. Під цілісністю зазначеної системи розуміємо внутрішню єдність освіти, її відносну автономність, незалежність від впливу необґрунтованих або випадкових вимог замовника. Вона має дати випускнику достатній обсяг знань, що визначають широкий світогляд, фундаментальність спеціальної й гуманітарної підготовки, тобто забезпечувати Державний освітній стандарт вищої професійної освіти [1, с. 73].

Системний підхід – один із головних напрямків методології спеціального наукового пізнання та соціальної практики, мета і завдання якого полягають у дослідженнях певних об'єктів як складних систем. Системний підхід сприяє формуванню відповідного адекватного формулювання суті досліджуваних проблем у конкретних науках і вибору ефективних шляхів їх вирішення. Методологічна специфіка системного підходу полягає в тому, що метою дослідження є вивчення закономірностей і механізмів утворення складного об'єкта з певних складових. При цьому особлива увага звертається на різноманіття внутрішніх і зовнішніх зв'язків системи, на процес (процедуру) об'єднання основних понять у єдину теоретичну картину, що дає змогу виявити сутність цілісності системи [6, с. 5].

Системний підхід до аналізу діяльності військових навчальних закладів вимагає розгляду останньої як складної соціальної динамічної системи. Загальні вимоги до якості підготовки випускників задаються на

основі вивчення потреб замовника. Управлінська ланка військових закладів (навчальний відділ) трансформує й конкретизує ці вимоги, приймає рішення щодо їхньої реалізації [1, с. 82].

Оскільки, за С. Гончаренком, системний підхід у педагогіці спрямовується на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх в єдину теоретичну картину [3, с. 181], то й організаційна структура процесу самовдосконалення педагогічної майстерності викладачів повинна мати таку саму спрямованість.

Системний підхід – це категорія, що не має єдиного визначення, оскільки трактується надто широко і неоднозначно. У літературі наводяться наступні трактування або визначення системного підходу:

– інтеграція, синтез розгляду різних сторін явища або об'єкта (А. Холл);

– адекватний засіб дослідження і розробки не будь-яких об'єктів, що довільно називаються системою, а лише таких, котрі є органічним цілим (С. Л. Оптнер);

– вираження процедур подання об'єкта як системи та способів їх розробки (В. В. Садовський);

– широкі можливості для отримання різноманітних тверджень і оцінок, які передбачають пошук різних варіантів виконання певної роботи з оптимальним подальшим їх вибором (Д. Бурчфільд) [6, с. 5].

Аналіз наукової літератури дозволив сформулювати положення застосування системного підходу до розвитку педагогічної майстерності військових викладачів:

– цілісність, єдність, послідовність, наступність, підпорядкованість, науковість системи в контексті її діяльності по відношенню до військово-професійної освіти вищої школи;

– взаємозв'язок цілісності педагогічних об'єктів їх зв'язків,

взаємодії та зведення їх в єдине, їх взаємозалежність і взаємопідпорядкованість, де зміна одного з компонентів впливатиме на систему загалом;

– єдність і підпорядкованість складових системи в процесі цілеспрямованої діяльності на результат (постановка мети, вибір, засобів впливу, корекція, контроль, аналіз отриманих результатів).

Застосування системного підходу базується на взаємодії суб'єктів у процесі військово-педагогічної діяльності.

Системний підхід містить у собі принципово нову головну установку, спрямовану в своїй основі на виявлення конкретних механізмів цілісності об'єкта і, при нагоді, повної типології його зв'язків. Значні труднощі, які ускладнюють вирішення цього головного завдання, полягають у тому, що виявлення у багатокомпонентних об'єктах різнотипних зв'язків є лише одним із основних завдань дослідження системного об'єкта. З іншого боку, важливо здійснювати порівняння динаміки всього різноманіття зв'язків у співмірному вигляді за логічно однорідним критерієм, загальним для цілісної системи [6, с. 5].

Системний підхід пов'язаний з визначенням вузлових фундаментальних проблем дослідження, з комплексними міждисциплінарними підходами до їх вивчення, аналізу, що передбачає використання підходів комплексу дисциплін, логічне поєднання різних методів, міждисциплінарну інтеграцію за умови дотримання «екстериторіальності» стосовно конкретної наукової спеціальності [7, с. 171].

Організація процесу, за баченням І. П. Підласого, є педагогічною категорією, яка визначається «...впорядкуванням дидактичного процесу за певними критеріями, надання йому необхідної форми для найкращої реалізації поставленої мети» [9, с. 285], причому форма (від лат. forma – зовнішній вигляд, оболонка) в цьому контексті

розглядається науковцем як спосіб існування даного процесу, оболонка – його внутрішня сутність, логіка і зміст, пов'язана з порядком його здійснення. Організація є одним із чотирьох головних компонентів динамічної системи – педагогічного процесу. Цей компонент називають також організаційно-управлінським або діяльнісним, і він разом з цільовим, змістовим і результативним компонентами утворює означену систему [9, с. 162-164].

Таким чином, до процесу розвитку педагогічної майстерності військових викладачів повинен бути застосований системний підхід внаслідок:

– по-перше, наступності процесу розвитку педагогічної майстерності військових викладачів. Особливо велике значення особистий приклад старшого начальника для молодих офіцерів має у початковий період командирської діяльності, коли закладається підґрунтя їх військово-педагогічного становлення. Притаманне людській психіці бажання бути схожими на когось переважно характерно саме для юнацького віку. В юнацькі роки нестача, обмеженість особистого досвіду поведінки поповнюються тим, що офіцер бачить в поведінці інших і, в першу чергу, старших, найбільш досвідчених. Наслідування в означений період носить складний характер, деяким офіцерам властивий свідомий вибір об'єкта наслідування, його якостей; іншим притаманно підбирати його несвідомо, поверхнево, на підставі викривлених уявлень і понять. Психологічно це пояснюється тими можливостями, якими володіє людина. Наслідувати людина може тільки те, що знаходиться у межах її власних інтелектуальних можливостей [2, с. 274];

– по-друге, цілісному визначенню умов процесу розвитку, що сприяють підвищенню результативності використання системного підходу до розвитку педагогічної майстерності військових викладачів,

які повинні бути обов'язково взаємоохоплюючими і доповняючими, утворювати систему цілісності зокрема спільними шляхами і засобами їх реалізації.

Головним завданням підвищення кваліфікації викладачів на постійний розвиток педагогічної майстерності є:

– розвиток педагогічного мислення, інтеграційних властивостей особистості військового викладача для самоорганізації високого рівня професійної діяльності, що спрямоване на формування високих моральних якостей громадянина та захисника України та професійності військового фахівця на сучасному ринку праці;

– формування глибоких професійних знань, вмінь і навичок володіння мистецтвом тонкощів військової служби та організації цілеспрямованої діяльності для оволодіння високим рівнем загальної професійної компетентності;

– проведення стажування для викладачів-військовослужбовців у військах (силах) з метою удосконалення їх військово-професійних знань і навичок із спеціальності на відповідних командних, штабних, інженерних посадах; вивчення передового досвіду оперативної, бойової та мобілізаційної підготовки військ (сил) і служби випускників ВВНЗ у військах (силах) для використання у навчально-виховній та науковій роботі; надання допомоги військам (силам) у впровадженні в їх практичну діяльність передових методів навчання і виховання, результатів наукових досліджень [8].

Реалізація системного підходу до розвитку педагогічної майстерності викладачів ВВНЗ, на основі власних досліджень та аналізу науково-методичної літератури була проведена через:

– системний розвиток процесу військово-педагогічної та командирсько-викладацької професійної діяльності;

– проведення лекторіїв з проблем військової педагогіки і психології, семінарів з питань обміну педагогічної майстерності та військово-педагогічним досвідом, науково-теоретичних конференцій з проблеми розвитку педагогічної майстерності військових викладачів;

– круглі столи взаємообміну з військово-педагогічної діяльності, обговорення результатів діяльності керівників творчих груп з проблематики дослідження, зібрання й наради офіцерів підрозділів, аналіз науково-практичної діяльності викладачів, взаємообмін результатів з проблеми розвитку педагогічної майстерності;

– удосконалення стилю педагогічної діяльності військових викладачів внаслідок проходження стажування з метою безперервного фахового удосконалення їх педагогічної майстерності, задіяння передового військового досвіду;

– підвищення військово-спеціальної компетентності, яка включає як знання з – бойових статутів за видами Збройних Сил України, статутів Збройних Сил України; знання загальновійськової тактики, тактико-технічних характеристик військової техніки та сучасних видів озброєння, бойових можливостей військових частин, підрозділів, з'єднань; володіння настановами родів військ та спеціальних військ за спеціальністю, знаннями з стройової підготовки – так і особистісні й професійні характеристики особистості військового викладача зорієнтовані до сучасних умов діяльності, теоретичної і практичної готовності до професійної діяльності.

Висновки. За результатами дослідження доходимо висновку, що застосування системного підходу до розвитку педагогічної майстерності викладачів ВВНЗ сприяє систематичному вдосконаленню та поглибленню науково-педагогічних знань і вмінь в області військової педагогіки, впровадженню передового військово-педагогічного досвіду у фахову діяльність, реалізацію особистісно-професійної потреби до

самовдосконалення педагогічної майстерності впродовж усього життя, цілеспрямованому вдосконаленню науково-дослідницької діяльності військового викладача.

Література:

1. Воловник В. Є. Педагогічні умови діагностування рівня підготовки військових фахівців: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Воловник Валентина Євгенівна; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 2002. – 302 с.
2. Высоцкий С. В. Структура психолого-педагогических условий формирования поисково-творческой направленности личности в процессе обучения / С. В. Высоцкий // Науковий вісник Південноукраїнського держ. ун-ту ім. К. Д. Ушинського: [зб. наукових праць]. – Одеса, 1999. – Вип. 8–9. – С. 90-94.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / [за ред. С. Головки] / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
4. Зелений В. І. Місце педагогічної культури у професійній діяльності офіцера внутрішніх військ МВС України / В. І. Зелений // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. Бюлетень Київського інституту внутрішніх справ. – К.: КІВС, 2001. – № 6. – С. 360-362.
5. Короткіх М. А. Розвиток педагогічної майстерності у професійній діяльності викладачів вищих військових навчальних закладів / Михайло Анатолійович Короткіх // Prospects of World Science – 2015: materials of the XI International scientific and practical conference (Sheffield, July 30 – August 7, 2015). – Sheffield: Science and education LTD, 2015. – Volume 4: Pedagogical sciences. – С. 18-19.
6. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: [курс лекцій] / О. В. Кустовська, – Т.: Економічна думка, 2005. – 124 с.

7. Мешко Г. М. Підготовка майбутніх учителів до збереження і зміцнення професійного здоров'я: [монографія]; за ред. В. П. Кравця / Г. М. Мешко. – Т.: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – 468 с.
8. Наказ Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України «Про затвердження інструкції про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України» від 13.04.2005 № 221/217.
9. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: [учеб. для студ. высш. учеб. заведений]: [у 2 кн.] / И. П. Подласый. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2004. – Кн. 1. – 574 с.
10. Телелим В. М. Підготовка військових фахівців з вищою освітою: системний підхід / В. М. Телелим, Ю. І. Приходько // Нац. ун-т оборони України ім. І. Черняхівського. 2013. – № 1–3. – С. 315.
11. Теличко Н. В. Онтологія педагогічної майстерності / Н. В. Теличко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. – Ялта: РВВ КГУ, 2013. – Вип. 41. – Ч. 3. – С. 157-162.
12. Чистовська І. П. Формування педагогічної компетентності майбутніх магістрів військового управління: дис...канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Чистовська Ірина Петрівна; Національна академія оборони України. – К., 2006. – 223 с.

References:

1. Volovnyk V. Je. Pedagoghichni umovy diagnostuvannja rivnja pidghotovky vijsjkovykh fakhivciv: dys. ... kandydata ped. nauk: 13.00.04 «Teorija i metodyky profesijnoji osvity» / Volovnyk Valentyna Jevghenivna; Pivdennoukr. derzh. ped. un-t im. K. D. Ushynsjkogho. – O., 2002. – 302 s.
2. Vysockyj C. V. Struktura psykologho-pedagoghycheskykh uslovyj formirovanyja poyskovo-tvorcheskoj napravlennosti lychnosty v processe

- obuchenyja / C. V. Vysockyj // *Naukovyj visnyk Pivdenoukrajinskogho derzh. un-tu im. K. D. Ushynskogho: [zb. naukovykh pracj].* – Odesa, 1999. – Vyp. 8–9. – S. 90-94.
3. Ghoncharenko S. U. *Ukrajinskyj pedagoghichnyj slovnyk / [za red. S. Gholovko] / S. U. Ghoncharenko.* – K.: Lybidj, 1997. – 374 s.
 4. Zelenyj V. I. *Misce pedagoghichnoji kuljтуры u profesijnij dijajnosti oficera vnutrishnikh vijsjk MVS Ukrainy / V. I. Zelenyj // Problemy penitenciarnoji teoriji i praktyky. Bjuletenj Kyjivskogho instytutu vnutrishnikh sprav.* – K.: KIVS, 2001. – № 6. – S. 360-362.
 5. Korotkikh M. A. *Rozvytok pedagoghichnoji majsternosti u profesijnij dijajnosti vykladachiv vyshhykh vijsjkovykh navchaljnykh zakladiv / Mykhajlo Anatolijovykh Korotkikh // Prospects of World Science – 2015: materials of the XI International scientific and practical conference (Sheffield, July 30 – August 7, 2015).* – Sheffield: Science and education LTD, 2015. – Volume 4: Pedagogical sciences. – S. 18-19.
 6. Kustovsjska O. V. *Metodologhija systemnogho pidkhodu ta naukovykh doslidzhenj: [kurs lekcij] / O. V. Kustovsjska,* – T.: Ekonomichna dumka, 2005. – 124 s.
 7. Meshko Gh. M. *Pidghotovka majbutnikh uchyteliv do zberezhenja i zmicnennja profesijnogho zdorov'ja: [monoghracija]; za red. V. P. Kravcja / Gh. M. Meshko.* – T.: TNPU im. V. Ghnatjuka, 2012. – 468 s.
 8. *Nakaz Ministerstva oborony Ukrainy ta Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Pro zatverdzhennja instrukciji pro orghanizaciju osvitnjoji dijajnosti u vyshhykh vijsjkovykh navchaljnykh zakladakh Zbrojnykh Syl Ukrainy ta vijsjkovykh navchaljnykh pidrozdilakh vyshhykh navchaljnykh zakladiv Ukrainy» vid 13.04.2005 # 221/217.*
 9. Podlasyj Y. P. *Pedagoghyka. Novyj kurs: [ucheb. dlja stud. vyssh. uceb. zavedenyj] : [u 2 kn.] / Y. P. Podlasyj.* – M.: Ghumanytar. yzd. centr VLADOS, 2004. – Kn. 1. – 574 s.

10. *Telelym V. M. Pidghotovka vijsjkovykh fakhivciv z vyshhoju osvitoju: systemnyj pidkhid / V. M. Telelym, Ju. I. Prykhodjko // Nac. un-t oborony Ukrainy im. I. Chernjakhovsjkogho. 2013. – № 1–3. – S. 315.*
11. *Telychko N. V. Ontologhija pedaghoghichnoji majsternosti / N. V. Telychko // Problemy suchasnoji pedaghoghichnoji osvity. Serija: Pedaghoghika i psykhologhija. – Jalta: RVV KGhU, 2013. – Vyp. 41. – Ch. 3. – S. 157-162.*
12. *Chystovsjka I. P. Formuvannja pedaghoghichnoji kompetentnosti majbutnikh maghistriv vijsjkovogho upravlinnja: dys...kand. ped. nauk: 13.00.04 «Teorija i metodyka profesijnoji osvity» / Chystovsjka Iryna Petrivna; Nacionaljna akademija oborony Ukrainy. – K., 2006. – 223 s.*